

KÖRNER ÉVA HALÁLÁRA

1929–2004

Ha Körner Éva valamit mondott a művészetről, arra csak igent lehetett válaszolni. A művészettörténészeknek ahhoz a nagyon kicsiny hányadához tartozott, akik tudtak, mertek és szerettek is gondolkodni, és akiket a legkevésbé sem befolyásolt, ha volt már kéznél valami jól bevált klisé vagy konvenciónak is nevezhető vélemény. Ha ezekkel az akadémikus véleményekkel találkozott, csodálkozó arcot vágott, és, mintha csak először hallaná, milyen felületesen vagy ostobán ítéleznek mások, élesen és megfélebbezhetetlen kvalitásérzékkel mondta el a maga véleményét. Rendszerint az volt a helyzet, hogy ilyenkor egy mondatával jobban helyére tudta tenni a dolgokat, mint mások egész kötetekkel.

Még félig egyetemista voltam, amikor 1961–62 körül a Képzőművészeti Alap Kiadó gyakorlati szerkesztőjeként megismerkedtem vele, hiszen az ő munkahelye a szomszéd szobában volt. Olyan helyzetbe kerültem, amit ma posztgraduális képzésnek lehetne nevezni: minden héten elhangzott valami a szájából, ami alapvetően befolyásolta a véleményemet az értékek világáról és benne a kortárs művészetről is. Ezek a maximák nem sokkal később, amikor elkezdtem napilapokba kritikákat írni, úgy működtek bennem, mintha mindig is tudtam volna, miképpen állnak a dolgok – és csak a háttérből figyelve magamat gondoltam néha rá, hogy Körner Éva nélkül bizony nagyon szegényen és bizonytalanul lettem volna eleresztve, ami a kortárs művészet megítélését illeti.

Mi ugyanis az egyetemen két nagy élményben részesültünk: Fülep Lajostól megtanultuk, milyen nagy a világ, és hogy mi, művészettörténész-hallgatók nem csak annak a szűk és kompromisszumokkal teli korszaknak a gyermekei vagyunk, amit azóta is a második világháború utáni néhány évtized korának („Nachkriegszeit”-nek stb.) szokás nevezni. Hanem hogy a legszűkebb világunk is valahol Manet REGGELI A SZABADBAN című képénél kezdődik, és Fülep mindjárt ostort is adott a kezünkbe, hogy erről a korszakról ne csak hallgatólagosan legyen meg a véleményünk – volt ebben valami nagyszerű, de valami ijesztő is. Zádor Anna volt a másik patrónusunk, tőle tanultunk meg korrektül viselkedni és dolgozni és azt a szűkebb környezetünket is becsülni, amiben a Pollák-féle Nemzeti Múzeumok voltak az értékek sarkalatos jelképei. Ez talán még nagyobb lecke és – ami a mindennapokat illeti – talán még nehezebben teljesíthető követelmény volt.

Körner Éva aztán mindezt bele tudta helyezni azokba a Magyarországon akkor még szinte teljesen ismeretlen korszerűbb keretekbe is, amelyekbe Picasso, Klee, Kassák és Vajda is belefért. Ez a ráadás (vagy korrekció?) nem intézményesen érkezett, noha Körner Éva a véleményét általában publikálta is, hanem „nem hivatalos” úton-módon, vagyis szamizdat-

ként, és aztán úgy is terjedt tovább, mint egyfajta értelmiségi folklór. Azt hiszem, hogy nemzedékemben nem én vagyok az egyedüli, aki visszatérintve ezekre az időkre úgy érzi, hogy csonka maradt volna a szakmai képzettsége e nélkül a plusz nélkül, és akik máig is jól tudják, mert emlékeznek rá, hogy ki volt az a személy, akitől az értékek tisztulása – tényleg mint valami folklór! – elindult.

Néha elgondolkodtam azon, hogy Körner Éva ugyan kitől tanulta mindent. Erre a kérdésre nem találtam választ, ezért kissé félttem is tőle, mégpedig úgy, ahogy a mitikus eredetű és hatalmú boszorkányoktól szoktak félni a tanítványaik (a másik ilyen asszonyszemély Schaár Erzsébet volt az életemben...). És ha már szóba került ez a vajákos tartomány is: a fiatalabbak nem emlékezhetnek azokra a percekre, amikor a hatvanas években valamilyen kisebb társaságban vagy nagyobb plénum előtt Körner Éva felháborodottan és rendreutasítóan „kiosztott”, elmondta a maga véleményét – félelmetesen sudár és szép tudott lenni ilyenkor. Egyébként, azt hiszem, tudta magáról, ki ő, és hogy ilyen is tud lenni, és éppen ezért nehezen viselte később mindazt, így a betegségeket vagy az öregséget is, ami akadályozta ennek a szerepnek a tökéletes kiélésében. Holott ő azokhoz a nagyon kevesekhez tartozott, akiknek a szellemi világa felett nem múlik el az idő. Intellektusát és kvalitásérzékét frissen tudta tartani.

Noha közben megérkeztek az úgynevezett posztmodern évek is, még ekkor is aura vette körül az alakját. Hadd emlékeztessenek rá: maguk a művészek voltak az elmúlt négy évtizedben azok, akik a leghűségesebben tisztelték őt. Most is Szentjóbý Tamás küldte el nekem Kölnbe azonnal a halála hírért. Valahogy úgy alakult, hogy a hatvanas évek nagy felfutása idején Körner tényleg odakerült az Iparterv-csoport mellé, nem mint kritikus, mint csatározó közéleti barát, hanem mint intellektuális megfelelés – egyszerűen láthatatlan katedrát kapott Bak Imrétől, Nádlertől, Keserü Ilonától, de még az akkoriban nagyon fenegyereknek számító Szentjóbýtól is, és persze azóta is sokaktól. Majdnem ugyanazokban az években Erdély Miklós vált ennek a neoavantgárd nemzedéknek a „Kassákjává”, de ez nem érintette Körner katedráját – ez a két szellemi nagyság egy pillanatig sem volt féltékeny egymásra. Pontosan tudták, hol fut a demarkációs vonal: ott, ahol a filozófushajlamú akcióművész háza tája véget ér, és a történetésze kezdődik. A XX. század magyar művészetében csak egy személyt tudok említeni, aki Körnerhez hasonló tekintélyt élvezett a művészek között, de az még a klasszikus avantgárd idejére esik – Kállai Ernő.

Kállai 1954-ben halt meg, de már néhány évvel korábban el kellett múlnia. Vele annak idején az a világ ment el tőlünk, ami Máleviccsel kezdődött, Kassákkal és Gropiusszal folytatódott, és amibe Vajda Lajos talán már nem is fért bele egészen. Körner most magával viszi a magyar neoavantgárd javának az évtizedeit, legalábbis ami a szellemiségét illeti. Mi lesz velünk?

Perneczky Géza